

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ КУЛЬТУРНОГО БАР'ЄРУ НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ ШІРЛІ ДЖЕКСОН «ЛОТЕРЕЯ»

TRANSLATION STRATEGIES AS A TOOL FOR OVERCOMING CULTURAL BARRIERS BASED ON SHIRLEY JACKSON'S STORY "THE LOTTERY"

Соколюк О.І.,

orcid.org/0009-0004-8984-1558

*студент I курсу магістратури факультету іноземної філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Кауза І.Б.,

orcid.org/0000-0002-3030-2523

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

У статті досліджено перекладацькі стратегії подолання культурного бар'єра в українському перекладі оповідання Шірлі Джексон «Лотерея». Обрана методологія, що поєднує порівняльно-зіставний аналіз, контекстуальний аналіз та класифікацію за типами перекладацьких стратегій, дозволяє розглядати переклад як складний процес культурної адаптації. Актуальність дослідження зумовлена збільшенням ролі міжкультурної комунікації та потребою відтворення культурно чутливих реалій, що допоможе передати ідеї автора та донести художню важливість твору до цільового читача. Особлива увага звернена на проблематику передачі реалій, суть яких формується у межах історичного, соціального та культурного впливу.

У статті наголошується, що специфічні культурні коди американського сільського суспільства, відображені в оповіданні, становлять особливий виклик для перекладача. Залучення комплексного підходу до аналізу перекладу дало змогу ідентифікувати ключові стратегії.

Дослідження проводилося в три етапи: 1) виявлення культурно чутливих реалій; 2) порівняння з перекладом; 3) класифікація стратегій.

Результатом дослідження стала систематизація перекладацьких стратегій за типами та функціями у подоланні культурного бар'єра. Доведено, що в українському перекладі «Лотереї» оптимальними виявилися підходи, спрямовані на досягнення функціональної еквівалентності, збереження художньої цілісності твору та забезпечення природності сприйняття цільовою аудиторією, зокрема такі стратегії як зміна абстракції, компресія, калькування, транслітерація та доместикація. Дослідження встановлює, що комплексний підхід до вибору перекладацьких стратегій та трансформацій є необхідністю для відтворення прагматичного навантаження вихідного тексту.

Дослідження робить внесок у подальший розвиток художнього перекладу, міжкультурної комунікації, порівняльний аналіз інших українських перекладів художніх творів з елементами культурної специфіки та може бути використане для підготовки майбутніх перекладачів для аналізу текстів з культурно маркованими елементами.

Ключові слова: перекладацькі стратегії, культурно чутливі реалії, Шірлі Джексон, культурний бар'єр, культурна адаптація, доместикація, художній переклад.

The article explores translation strategies for overcoming cultural barriers in the Ukrainian translation of Shirley Jackson's short story "The Lottery." The chosen methodology, which combines comparative analysis, contextual analysis, and classification by type of translation strategies, allows us to view translation as a complex process of cultural adaptation. The relevance of this study arises from the increasing role of intercultural communication and the urge to convey culturally sensitive realities. This will help to reproduce the author's ideas and deliver the artistic significance of the work to the target audience. Particular attention is given to the issue of transmitting realities whose meaning is shaped by historical, social and cultural influences.

The article emphasizes that the specific cultural codes of American rural society reflected in the story represent a particular challenge for the translator. The use of a comprehensive approach to translation analysis made it possible to identify key strategies. The research was conducted in three stages: 1) identification of culturally sensitive elements; 2) comparison with the translation; 3) classification of strategies.

The result of the study was the systematization of translation strategies by type and function in overcoming cultural barriers. It has been proven that in the Ukrainian translation of "The Lottery," the most effective approaches were those aimed at achieving functional equivalence, preserving the artistic coherence of the work, and ensuring natural perception by the target audience in particular. Strategies such as a change in abstraction, compression, calquing, transliteration, and domestication. The study concludes that a comprehensive approach to the selection of translation strategies and transformations is essential for recreating the pragmatic meaning of the source text.

This study contributes to the further development of literary translation and intercultural communication, as well as to the comparative analysis of other Ukrainian translations of literary works containing elements of cultural particularity. It may also be used to train future translators in the analysis of texts containing culturally marked elements.

Key words: translation strategies, culturally sensitive realities, Shirley Jackson, cultural barrier, cultural adaptation, domestication, literary translation.

Постановка проблеми. Робота присвячена аналізу використання різних перекладацьких стратегій для подолання культурного бар'єра, оскільки ця проблема є однією з найважливіших цілей перекладу. Як зазначають дослідники, «розбіжності між культурами можуть спричинити для перекладача більш серйозні проблеми, ніж розбіжності в структурі мови» [2, с. 3]. У цьому контексті перекладач стоїть перед завданням знайти не лише лінгвістичні еквіваленти, але й передати наміри та цілі автора, який одночасно є представником певного культурного простору. Отже, переклад слід розглядати не як механічну заміну слів, а як акт глибокої культурної інтерпретації. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю визначення ефективних стратегій перекладу, що дають змогу забезпечити подолання культурного бар'єра у художніх текстах з високим рівнем культурної своєрідності. Зважаючи на це, матеріалом дослідження стало оповідання Ширлі Джексон «Лотерея» та його український переклад, зміст якого ґрунтується на особливих традиціях американського суспільства XX століття та є яскравим зразком для аналізу перекладацьких стратегій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження перекладацьких стратегій у художніх творах посідає чільне місце у перекладознавстві, саме тому до цієї теми була завжди прикута увага науковців. Теоретичне підґрунтя у цій темі заклали Л. Венуті, Ю. Найда, П. Ньюмарк, К. Райс та інші. Вони вивчали концепції доместикації, форенізації, динамічної еквівалентності, семантичні та комунікативні підходи перекладу, збереження передачі культурних реалій мови оригіналу. В українському перекладознавстві проблеми передачу культурно чутливих реалій досліджували Р. Зорівчак, В. Карабан та інші. Їхні роботи полягають у дослідженні відтворення українських культурних реалій англійською мовою, розглядали граматичні проблеми перекладу англійської наукової і технічної літератури.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі перекладацьких стратегій використаних при передачі культурно чутливих елементів в «Лотереї» Ширлі Джексон. Окрім цього, детальнішої уваги потребує оцінка, то наскільки ефективно певні перекладацькі рішення допомагають у подоланні культурного бар'єра та забезпечують адекватне сприйняття твору українським читачем.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у виявленні та аналізі перекладацьких

стратегій, використаних для подолання культурного бар'єра в українському перекладі оповідання «Лотерея».

Завдання статті полягають в узагальненні основних перекладацьких стратегій, класифікації прикладів перекладу за типами застосованих стратегій та аналізі ефективності кожної стратегії для передачі оригінального змісту.

Виклад основного матеріалу: Кожна культура формує власну систему символів, традицій та форм комунікацій. Процес перекладу не є таким простим і легким, як може здатися, на перший погляд. Навпаки, це складний процес, оскільки культурні елементи становлять серйозний виклик для перекладачів, які прагнуть створити якісний переклад [7, с. 83]. Саме тому прямий переклад не завжди є найкращим рішенням і перекладач мусить звертатись до різноманітних стратегій аби текст був прикладом міжкультурної комунікації.

Мова і культура мають безпосередній вплив одна на одну. Переклад не може бути здійснений без урахування культурних моментів, бо постійно перебуває під впливом культури та мови, а культурні розбіжності між мовою оригіналу та мовою перекладу можуть суттєво ускладнити роботу [9]. Якісний переклад вимагає дотримання кількох ключових принципів: точності, природності та відповідності. Точність означає, що під час перекладу ми повинні чітко розуміти та аналізувати головну думку, ключові моменти, структуру, стиль та риторичні засоби оригіналу. Природність передбачає відповідність правилам і звичаям мови перекладу, кожна частина тексту повинна добре узгоджуватися з іншими, а висловлювання повинні бути логічними. Саме тому розуміння і знання стратегій перекладу мають таке велике значення [11, с. 259, 262].

Для аналізу практичного застосування цих принципів було використано коротку історію Ширлі Джексон «Лотерея» (1948 р.). Це опис щорічної традиції у маленькому селі в Америці, яка має на меті забезпечити хороший врожай і захист від зла. Цей ритуал описаний у чітких деталях, де зображено не лише підготовку до лотереї, але і причинити завісу до щоденного життя пересічного населення [10]. Очевидно, що текст побудований на вкорінених культурних кодах американського сільського суспільства і має приклади складних для перекладу деталей. Саме тому аналіз українського перекладу потребував системного використання низки перекладацьких стратегій, що спрямовані на подолання цих культурних бар'єрів.

Зміна абстракції означає перехід від загального до більш конкретного або від конкретного

до більш загального. Ця техніка є похідною від низки семантичних стратегій, що є змінами в лексичному значенні слів і в значенні речень.

1. the side of the head – у скроню [5]

Оригінал: the side of the head (загальний опис, 4 слова).

Переклад: у скроню (конкретна анатомічна частина, 2 слова).

Відбувається звуження значення від загальної області до конкретної.

2. a folded paper – згорнутий клаптик паперу

Відбулася зміна абстракції від загального paper до більш конкретного клаптика паперу.

3. She snatched a paper out and held it behind her. – Вона висмикнула папірець і заклала руки за спину.

Це приклад зміни абстракції через логічну експлікацію. В цьому випадку дві стратегії доповнюють одна одну. Оригінал: held it behind her (тримала його за спиною – «його» = папірець).

Переклад: заклала руки за спину (конкретизація – саме руки, а не лише папірець).

Перекладач вербалізує логічну зв'язку, яка в оригіналі лише мається на увазі: щоб тримати щось за спиною, потрібно закласти туди руки.

Сегментація – це процес поділу оригінального тексту на менші частини для подальшого перекладу [1, с. 16, 156]. Ця стратегія є розгалуженням синтаксичних стратегій, що стосуються виключно синтаксичних змін оригінального тексту в перекладі, в першу чергу зміни форми [8].

4. The children had stones already, and someone gave little Davy Hutchinson a few pebbles. – У дітей було вже каміння. А хтось дав маленькому Дейві Гатчінсону трохи гальки.

Оригінал: Одне складне речення з двома координаційними частинами.

Переклад: Два окремі речення, розділені крапкою.

Ефект: Підкреслення двох окремих, але пов'язаних дій.

Компресія – це вилучення елементів перекладу, що присутні в оригінальному тексті. Зазвичай це відбувається, коли сегмент містить непотрібні деталі, які можуть втомлювати читача, або інформацію, яку важко перекласти лаконічно через культурні особливості [4, с. 72].

5. When the first people settled down to make a village here. – Коли тут з'явилися перші поселенці.

Це складна дієслівна конструкція, що описує процес: they settled down (оселилися) з метою – to make (збудувати/заснувати).

Логічний зв'язок між цими двома діями вже присутній і чітко виражений інфінітивом цілі to make.

Під час перекладу, складний процес замінено одним компактним станом «з'явилися». Зв'язок між ідеями не змінено – він усунутий разом з однією з ідей. Концепт активного «будівництва/заснування» (to make a village) повністю втрачено.

Калькування – передбачає запозичення окремих елементів з оригіналу для збереження «місцевого колориту» в перекладі.

6. Be a good sport, Tessie, – Будь гарним гравцем, Тессі.

Оригінал: Be a good sport (ідіома).

Переклад: Будь гарним гравцем – дослівне відтворення структури.

Збережено метафоричну структуру оригіналу. Культурний розрив полягає у тому, що спортивна метафора не має того ж резонансу в українському контексті.

Стратегія доместикації проявляється у прагненні до створення максимально прозорих перекладів, які читаються легко і невимушено, у такий спосіб, що читач не помічає, що текст був написаний іншою мовою, і не замислюється над культурними та соціальними альтернативами [3, с. 29]. Ця стратегія використовується для перекладу термінів, характерних для певної культури, з метою досягнення культурної або функціональної еквівалентності в мові перекладу та узгодження перекладеного тексту з нормами мови перекладу [6, с. 184].

7. noon dinner – обід

У американському сільському побуті середини ХХ століття «noon dinner» – це головний щільний прийом їжі у середині дня. В українській культурі відповідником є обід – основний прийом їжі у денний час, тому це є прикладом лінгвістичної компресії та доместикації водночас.

8. Lottery in June, corn be heavy soon. – В червні лотерея, хліб достигає.

Прямий переклад: «В червні лотерея, кукурудза товста буде». Для українця кукурудза – це важлива, але далеко не центральна культура. Зв'язок між жертвоприношенням і врожаєм кукурудзи здається слабшим, менш логічним.

Доместикація: замінюючи центральний символ – кукурудзу, перекладач переносить усю емоційну, культурну та екзистенційну вагу ритуалу на аналогічний символ в цільовій культурі.

Транслітерація – це процес передачі слів з однієї мови за допомогою наближених фонетичних або орфографічних еквівалентів іншої мови.

9. postmaster – поштмейстер

Збереження культурної дистанції, що дозволяє читачеві відчути історичний та іншопольовий контекст оповіді.

Висновки. У процесі роботи над українським перекладом оповідання Ширлі Джексон «Лотерея» було виявлено комплексне застосування перекладацьких стратегій, спрямованих на подолання культурних відмінностей. Серед цих стратегій найчастіше були використані: зміна абстракції (уточнення та посилення образів), сегментація та компресія (адаптація структури мовлення до норм української мови), доместикація (культурна відповідність тексту), калькування та транслітерація (баланс між точністю та природністю). Ефективність кожної стратегії залежить від культурних реалій. Найефективнішими виявилися доместикація та зміна абстракції, що дозволило максимально точно передати сакральне значення ритуалу. Комбінований підхід із використанням різних стратегій залежно від конкретного випадку виявляється ефективнішим, ніж дотримання єдиного підходу. Гнучкість

у виборі стратегій дозволяє одночасно зберегти задум автора та художню цілісність твору, водночас забезпечуючи природне сприйняття цільовою аудиторією. Таким чином, успішний переклад текстів із культурним навантаженням є мистецтвом стратегічного вибору, де перекладач виступає активним інтерпретатором та культурним посередником.

Отже, аналіз використання перекладацьких стратегій при подоланні культурного бар'єра свідчить, що вдалий підбір стратегії є найважливішим інструментом оскільки дає змогу передати зміст оригіналу, зберегти культурну специфіку та прагматичне навантаження. Результати цієї роботи можуть бути корисними для подальших досліджень у галузі перекладознавства та під час вивчення ефективності застосування певних перекладацьких стратегій у художніх текстах різних жанрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge, 2018. 390 p.
2. Al-Sofi B. B. M. A., Abouabdulqader H. Bridging the gap between translation and culture: towards a cultural dimension of translation. *International journal of linguistics, literature and culture*. 2019. Vol. 6, no. 1. P. 1–13. URL: <https://doi.org/10.21744/ijllc.v6n1.795>
3. Venuti L. The Translator's Invisibility. Routledge, 2012. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203553190>
4. Kerevičienė J., Češumskaitė G. GRAMMATICAL COMPRESSION IN FILM TRANSLATION. *Vertimo studijos*. 2017. Vol. 4, no. 4. P. 71. URL: <https://doi.org/10.15388/vertstud.2011.4.10574>.
5. Лотерея та інші оповідання. Ширлі Гарді Джексон. *Провід у майбутнє*. URL: <https://provid.org/fiction/lotereya-ta-inshi-opovidannya-shyrli-gardi-dzheksn/>.
6. Jones F. R. On Aboriginal Sufferance. *Target. International Journal of Translation Studies*. 1989. Vol. 1, no. 2. P. 183–199. URL: <https://doi.org/10.1075/target.1.2.04jon>.
7. Newmark P. A Textbook of Translation. New York: Prentice Hall, 1988. 402 p.
8. Sorrentino F. What Is Segmentation in Translation?. *Phrase*. URL: <https://phrase.com/blog/posts/translation-segmentation/>
9. Rodman. Мова та культура як невід'ємні складові роботи перекладача. *Друкарня*. URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/mova-ta-kultura-yak-nevid-yemni-skladovi-roboti-perekladacha-knvr8>.
10. The Lottery – Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Lottery.
11. Linguistic and Cultural Barriers in Translation. *US-China Foreign Language*. 2013. Vol. 11, no. 3. URL: <https://doi.org/10.17265/1539-8080/2013.03.010>.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 23.07.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.09.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.10.2026